

ΓΕΩΡΓΙΑ Ε. ΜΑΛΟΥΧΟΥ

Μιά λησμονημένη ἐπιγραφή (Ἀρχ. Ἐφ. 1856, ἀρ. 2856)

Στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίδα ὁ Κυριακὸς Πιττάκης δημοσίευσε ἑλλιπὴ ἐπιγραφή, τὴν ὁποία βρῆκε ὁ ἴδιος, ὅπως σημείωσε, «τὸ 1838 Μαΐου 20 εἰς τὸν Σχοινοῦντα, λιμένα τῆς Κορινθίας (νῦν Καλαμάκι).¹ Μετεκομίσθη δὲ ἐκεῖ ἐκ τοῦ ἐν τῷ Ἴσθμῷ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος.»² (ΑΕ 1856, ἀρ. 2856· βλ. εἰκ.). Ἡ ἐπιγραφή ἦταν χαραγμένη, σύμφωνα μὲ τὸν Πιττάκη, σὲ στοιχηδὸν γραφὴ ἐπὶ στήλης λευκοῦ («πεντελικοῦ») μαρμάρου πανταχόθεν ἑλλιποῦς.

	2856.		2856.
	M H Δ Ε Ξ		. . .] μῆδὲ σ' ἐπέσχει . . .
	M H Δ Ε Ξ		. . .] μῆδὲ σ' ἐ
	P E I N K A T		. . . τυρρεῖν κατ' ἄ τὰ πάτρια
5	E E Λ A I C		τό τ' ἐ ἔλκει(ον δοῦναι τὸ ἀναγκαῖον
	I E P O N H	5	εἰς τὸ) Ἴερόν ἢ [ναόν . . .
	P E I Ξ X E		μῆδὲ σὲ ἐ]πεείσχει(.
	M H Δ Ε Ξ	] μεδὲ σ' ἐ
	N E Ξ Θ /		. . . γ]ενέσθαι
10	K A T A T	] κατὰ τ[ὰ πάτρια
	. T O N Δ E	10	καί] τόν δε [τὸν Νόμον
	K A I M	] καὶ μῆδὲ
	N A I A		. . . Παναθη]νια [.
	Φ I /	] φ[.

Ἐπὶ τμήματός πλακοῦ λίθου Πεντελικίου. Ἦβρον αὐτὸ τὸ 1838 Μαΐου 20 εἰς τὸν Σχοινοῦντα, λιμένα τῆς Κορινθίας (νῦν Καλαμάκι). Μετεκομίσθη δὲ ἐκεῖ ἐκ τοῦ ἐν τῷ Ἴσθμῷ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Ἡ πλάξ εἶναι ἀκρωτηριασμένη καθ' ὅλα τὰ ἄκρα αὐτῆς. Τὰ γράμματα εἰσὶ κατὰ στοιχὸν ἐγχαραγμένα. Ἐκ τοῦ διατηρηθέντος μέρους τῆς ἐπιγραφῆς ἐξάγεται, ὅτι εἶναι διάταξις τις, κανονίζουσα τὰ νενομισμένα διὰ τὸ Ἴερόν τοῦ Ποσειδῶνος, ἢ καὶ τῶν ἄλλων ναῶν τῶν ἐν τῷ Ἴσθμῷ.

Κ. Σ. Π.

Εὐχαριστῶ ὀλόθερμα τὸν καθ. Ronald Stroud καὶ τὸν Ἄγγελο Ματθαίου γιὰ τὶς χρήσιμες παρατηρήσεις τους, τὴν Προϊσταμένη τῆς Διευθύνσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχείου Μνημείων κ. Εὐγενία Γερούση-Μπεντερμάχερ καὶ τὴν Τμηματάρχη κ. Αθηνά Χατζηδημητρίου γιὰ τὴν ἄδεια δημοσεύσεως τοῦ ἐγγράφου. Ἐπίσης τὴν φίλη συνεκδότρια Ἑλένα Ζαββοῦ, ἐπιμελήτρια τοῦ Ἐπιγραφικοῦ Μουσείου, διότι διάβασε τὸ κείμενό μου καὶ διότι ἀναζήτησε τὴν ἐπιγραφή στὸ Ἐπιγραφικὸ Μουσεῖο, μήπως καὶ ὁ λίθος βρισκόταν ἐκεῖ. Δυστυχῶς δὲν ἐντοπίσθηκε. Δὲν μπορεῖ πάντως κανεὶς νὰ ἀποκλείσει ὅτι ἀπόκειται ἀταύτιστος σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ Μουσεία ἢ τὶς ἀρχαιολογικὲς συλλογὲς τῆς Κορινθίας.

1. Ἡ ταύτιση εἶναι σωστὴ, βλ. D. K. Pettegrew, *The Isthmus of Corinth*, Ann Arbor: Michigan 2016, 54-55.

2. Ὁ ναὸς τοῦ Ἴσθμίου Ποσειδῶνος καὶ ὁ ναὸς τοῦ Παλαίμονος (Παυσ. 2, 1.7-2.2) δὲν εἶχαν ἐντοπισθεῖ τὴν ἐποχὴ τοῦ Πιττάκη. Ὁ W.M. Leake (*Travels in the Morea*, III, London 1830, 285-296, πίν. 3) εἶχε ὑποθέσει ὅτι οἱ δύο ναοὶ βρισκόνταν ἐντὸς τοῦ ὑστερορωμαϊκοῦ περιβόλου καὶ τὴν γνώμη του ἀκολοθοῦσαν ὅλοι, καὶ ὁ Πιττάκης. Βλ. O. Broneer, *Hesperia* 22 (1953) 182: «An irregular enclosure of some 350,000 square meters extending southward from this wall (i.e. the Isthmian) on the Peloponnesian side close to the Theater and the Stadium, was until twenty years ago known as the Isthmian Sanctuary, within which the two temples of Poseidon and Palaimon were thought to have been located.» Βλ. ἐπίσης E. R. Gebhard – T. E. Gregory, Introduction, *Hesperia Suppl.* 48 (2015): *Bridge of the Untiring Sea*, E. R. Gebhard – T. E. Gregory (eds.), 6-7, Jon M. Frey, Work Teams on the Isthmian Fortress and the Development of a Later Roman Architectural Aesthetic, ὅ.π., 311.

Ὁ ναὸς ἀπεκαλύφθη τὸ 1952 κατὰ τὶς ἀνασκαφὲς τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς Κλασικῶν Σπουδῶν σὲ συνεργασία μὲ τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Chicago. Γιὰ τὴν ἀνασκαφὴ βλ. *Isthmia: excavations by the University of Chicago, under the auspices of the American School of Classical Studies at Athens*. Princeton 1971-2017, καὶ εἰδ. τόμ. 1: *Temple of Poseidon*, by Oscar Broneer, καὶ τόμ. 2: *Topography and architecture*, by Oscar Broneer. Βλ. ἐπίσης *Hesperia Suppl.* 48 (2015).

Δὲν στάθηκε δυνατόν νὰ ταυτίσω τὴν ἐπιγραφή· πιθανώτατα εἶναι ἄγνωστη στὴν ἔρευνα. Παραθέτω μεταγραφή τοῦ κειμένου ἐκ τοῦ *πανομοιοτύπου* ποὺ δημοσίευσε ὁ Πιττάκης.

	- - - - -	στοιχ. (:)
	- - - - - ΜΗΔΕΣ- - - - -	
	- - - - - ΜΗΔΕΣ- - - - -	
	[- - - - -] ρειν κατ[- - - - -]	
	[- - - - -] ε ἔλαιο[- - - - -]	
5	[- - - - -] ἱερὸν η[- - - - -]	
	[- - - - -] ἐ] πεισχε[- - - - -]	
	- - - - - ΜΗΔΕΣ- - - - -	
	[- - - - -] νεσθα[ι - - - - -]	
	[- - - - -] κατὰ τ[- - - - -]	
10	- - - - - ΤΟΝΔΕ- - - - -	
	[- - - - -] καὶ μ[- - - - -]	
	- - - - - ΝΑΙΑ- - - - -	
	- - - - - ΦΙ/- - - - -	
	- - - - -	

Τὸ κείμενο εἶναι ἐλλιπέστατο καὶ εἶναι δύσκολο νὰ ἀντιληφθεῖ κανεὶς ἀσφαλῶς τὸ περιεχόμενό του καὶ νὰ τὸ χρονολογήσει ἀκριβῶς. Ὡστόσο ἡ συχνὴ ἐμφάνιση τῆς λέξεως *μηδὲ* καὶ/ἢ *μηδὲς* (στίχ. 1, 2, 7), ποὺ δηλώνει ἀπαγόρευση (βλ. *κατ.*), ὀδηγεῖ στὴν ὑπόθεση ὅτι πρόκειται γιὰ κανονισμό. Ἡ λέξις *ἱερὸν* στὸν στίχο 5 συνιστᾷ ἐνδειξὴ ὅτι ἀφοροῦσε πιθανῶς σὲ ἱερὰ πράγματα. Τέλος, ἡ ἀναφορὰ σὲ ἔλαιον στὸν στίχο 4 μπορεῖ νὰ συνδέεται εἴτε μὲ κάποια λατρεία εἴτε μὲ τὸ στάδιο. Ὁ Πιττάκης εἶχε ὑποθέσει ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἦταν νόμος ποὺ ρύθμιζε «τὰ νενομισμένα διὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος, ἢ καὶ τῶν ἄλλων ναῶν τῶν ἐν τῷ Ἴσθμῳ», ἐνῶ ὁ Παναγιώτης Εὐστρατιάδης, ποὺ γνώριζε τὴν ἐπιγραφή ἀπὸ τὴν δημοσίευση τοῦ Πιττάκη, ὑπέθεσε ὅτι «εἶναι ἴσως μέρος διατάξεως τῶν κατὰ τοὺς ἀγῶνας» (δηλ. τὰ Ἴσθμια).³ Καὶ οἱ δύο ὑποθέσεις εἶναι πιθανές, ἐὰν ἡ προέλευση τῆς ἐπιγραφῆς ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Κορίνθου ἦταν ἀπολύτως βέβαιη (βλ. *παρακ.*). Σαφῆς ἐνδειξὴ γιὰ τὸ ποιά εἶναι ἡ διάλεκτος τοῦ κειμένου δὲν ὑπάρχει·⁴ ἡ μορφὴ *ἱερὸν* (ἀντὶ τοῦ δωρ. *ἱαρόν*) ἐμφανίζεται ἤδη ἀπὸ τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., βλ. λ.χ. *IG IV 1²*, 121.86, 123.11, *IPark* 3. Ἡ στοιχηδὸν γραφὴ συνηγορεῖ στὴν χρονολόγησή της ἐπιγραφῆς στοὺς κλασικοὺς ἢ προῖμους ἐλληνιστικοὺς χρόνους, στὸν 4ο ἢ τὸ πολὺ στὶς ἀρχὲς τοῦ 3ου αἰ. π.Χ.

Σχόλια

1, 2, 7 ΜΗΔΕΣ· *μηδὲ* σ[-], *μηδ'* ἐσ[-], *μηδ'* ἐς, *μηδὲς*.⁵

3. Τὴν σημείωση ἐντόπισα μεταξὺ τῶν χαρτίων του ποὺ ἀφοροῦν στὶς δημοσιεύσεις τοῦ Πιττάκη. Τὸ προσωπικὸ Ἀρχεῖο τοῦ Π. Εὐστρατιάδη φυλάσσεται στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

4. Ἐὰν ἡ μεταγραφή στὸν στίχο 12 [Ἀθα]ναία[ι (ἢ -ς) ἢ [Ἀθά]ναι Α[- -] εὐσταθεῖ, τότε ὑπάρχει σαφῆς ἐνδειξὴ γιὰ τὴν διάλεκτο.

5. Γιὰ τὴν γραφὴ τῆς ἀντωνυμίας *μηδὲς*, πρβλ. Α.Ρ. Matthaiou, στὸν τόμο *Philathenaios. Studies in honour of M. J. Osborne*, Α. Tamis, C.J. Mackie, S.G. Byrne (eds.), Ἀθήναι 2010, 45 στίχ. 12 (Ἀττικῆ, 410/9 - 388/7), *IG XII Suppl.* 347 Π (Θάσος, τέλη 5ου ἢ ἀρχὲς 4ου αἰ. π.Χ., βλ. *SEG* 47, 1339).2.13.

Μία ιδέα των απαγορεύσεων, συνήθων σε κανονισμούς που άφορουν σε ιερά πράγματα, οι όποιοι συνδέονται με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο μηδὲ ἢ με τὴν ἀντωνυμία μηδὲς δίνουν τὰ παρατιθέμενα χωρία ἱερῶν νόμων:

LSCG 57 (Ἄργος, ἑλληνιστικῶν χρόνων).3-7: ...μη(δ)᾽ ἵππεύεσθαι [μηδὲ - - - | - - -]νεύεσθαι, μηδ[ἐ - - - | - ἐν τῶι ἱερῶ]ι ἐργαστήριον αἰ[- - - | - - -]ν μηδὲ κόπρον ἐσ[βάλλειν, μηδὲ ξύ|λα κόπτειν μ]ηδὲ κορ<μούς>...

IG V 2, 514 (Λυκόσουρα, 2ος αἰ. π.Χ.).1-14: Δεσποίνας. [[μὴ παρέρπην ἔχοντας]] μὴ ἐξέστω | παρέρπην ἔχοντας ἐν τῷ ἱερὸν τᾶς | Δεσποίνας μὴ χρ[υ]σία ὄσα <μ>ῆ ἰν ἀνά|θεμα μηδὲ πορφύρεον εἵματισμόν | μηδὲ ἀνθινὸν μηδὲ [μέλ]ανα μηδὲ ὑπο|δήματα μηδὲ δακτύλιον· εἰ δ' ἄν τις | παρένθη ἔχων τι τῶν ἄ στάλα [κ]ωλύει, | ἀναθέτω ἐν τῷ ἱερὸν. μηδὲ τὰς τ[ρί]|χας ἀμπεπλεγμένας μηδὲ κεκαλυμμένους, μηδὲ ἄνθεα παρφέρην μηδὲ | μύεσθαι [[μύεσθαι]] κύενσαν μηδὲ θη|λαζομέναν· τὸς δὲ θύοντας πὸς θύ[η]|σιν χρέεσθαι ἔλαια, μύρτοι, κηρίο[ι] κλπ.

IG II² 1177 (Ἄττική, μέσα 4ου αἰ. π.Χ.).2-12: [ὅπως ἄν μ|ηδ]εῖς ἀφέτους ἀφιεῖ μηδὲ θιά[σο|υς] συνάγει μηδὲ ἱερά ἐνιδρεύω[ν|ται] μηδὲ καθαρμούς ποιῶσιν μηδ[ι|ἐ] πρὸς τοὺς βωμούς μηδὲ τὸ μέγαρον προσίωσιν ἄνευ τῆς ἱερέας [ἀ]λλ' ἢ ὅταν ἡ ἑορτὴ τῶν Θεσμοφορίων | καὶ πληροσῶσι... καὶ εἴ τινα ἄλλην ἡμέ|ραν συνέρχονται αἰ γυναιῖκες κα|τὰ τὰ πάτρια.

IG XII Suppl. 347 II.12-13: μηδὲ ἐξ ἀμφορέων μη|δὲ ἐκ πιθάκνης μηδ' ἐξ ψευδοπίθο κοτυλιζέτω μηδὲς.

3 [-]ρειν κατ[-]. Τὸ ἀπαρέμφατο μπορεῖ ὑποθετικῶς νὰ συμπληρωθεῖ ὡς

[φέ]ρειν, πρβλ. λ.χ. IG II² 1362 (Ἄττική, τέλη 4ου αἰ. π.Χ.).5-7: μὴ κόπτειν τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος μηδὲ [φ]|έρει<ν> ξύλα μηδὲ κοῦρον μηδὲ φρύγανα μηδ[ἐ] | φυλλό[β]ολα ἐκ τοῦ ἱεροῦ

ἢ [εἰσφέ]ρειν (πρβλ. λ.χ. IG XII 1, 677 (Ρόδος, 3ος αἰ. π.Χ.;).19 κ.έ.: νόμος ἃ οὐχ ὄσιον ἐσίμειν οὐδὲ ἐσφέρειν ἐς τὸ ἱερὸν... μὴ ἐσίτω ἵππος... μηδὲ ἄλλο λόφουρον μηθὲν μηδὲ ἐσαγέτω ἐς τὸ τέμενος μηθεῖς τούτων κλπ.)

ἢ [καλλιε]ρεῖν (πρβλ. λ.χ. IDélos 2529 (Δήλος, 116/5 π.Χ.;).24-26: τὰς δὲ θυσίας ἐπιτελεῖν καὶ καλλιερεῖν κατὰ τὰ πάτρια.

κατ[ὰ τὰ πάτρια] Πιττάκης.

4 [-]ε ἔλαιο[-]. [τό τ]ε ἔλαιο[ν] (Πιττάκης).⁶ [- δ]ε ἔλαιο[ν] (πρβλ. λ.χ. LSCG 151 B.24: ἄπυρα δίδοται τᾶι θεῶι ἐλαί[ο]ν τέτορες κοτύλαι, οἴνου τετάρτα κλπ.) ἢ [- - μηδ]ε ἔλαιο[ν]. Για τὴν περίπτωση τῆς ἀπαγορεύσεως χρήσεως ἐλαίου πρβλ. Πaus. 5, 11.11: ἐν Ἐπιδαύρῳ δὲ ἐρομένου μου καθ' ἡντινα αἰτίαν οὔτε ὕδωρ τῷ Ἀσκληπιῶ σφισιν οὔτε ἔλαιόν ἐστιν ἐγγεόμενον, ἐδίδασκόν με οἱ περὶ τὸ ἱερὸν ὡς καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ καὶ ὁ θρόνος ἐπὶ φρέατι εἴη πεπονημένα.

Οἱ συμπληρώσεις τῶν ποιητικῶν λέξεων μήδεσ[σθαι] καὶ μήδεσ[ιν] δὲν ἔχουν θέση στὸ κείμενο αὐτό.

6. Ὁ Πιττάκης πρότεινε τὴν ἐξῆς συμπλήρωση τοῦ κειμένου: [τό τ]ε ἔλαιο[ν] δοῦναι τὸ ἀναγκαῖον | εἰς τὸ ἱερὸν.

5 $\text{ἱερόν η[-]· ἴσως [εἰς τὸ] ἱερόν ἦ [ὀφείλειν κλπ.]?$ Πρβλ. *IG II² 1361* (Αττική, μετὰ τὰ μέσα τοῦ 4ου αἰ. π.Χ.).7-8: παραβώμια δὲ μὴ | [θύ]ειν [μ]ηδένα ἐν τῶι ἱερῶ[ι ἦ] ὀφείλε[ι]ν : ἶ δραχμάς.

6 $[\acute{\epsilon}]πεισχε[ῖσθαι?]$. Ὁ Πιττάκης εἶχε συμπληρώσει $[\acute{\epsilon}]πεισχε[ι-]$. Γιὰ τὴν σημασία τοῦ ρ. ἐπεισχέω, βλ. Σούδα, ἐν λ. ἐπεισχέω· ἐπεισβάλλω, LSJ⁹ «ἐπεισ —χέω, *pour in besides...* Pass. ... of a crowd, pour in one after another...». Τὸ ρῆμα ἀπαντᾶται σὲ ὕστερα κείμενα. Τὸ ρ. εἰσχέω ὁμῶς ἀπαντᾶται ἀπὸ παλαιά, βλ. Ἡρόδ. 4, 2: Ἐπεὰν δὲ ἀμέλξωσι τὸ γάλα, ἐσχέαντες ἐς ξύλινα ἀγγεῖα κοῖλα...

8 $[\gamma\epsilon]νέσθαι[ι]$ Πιττάκης.

9 κατὰ τ[ὰ πάτρια] Πιττάκης.

12 [-]ναι A[-]· μήπως [Ἀθα]ναία[ι (ἢ -ς); πρβλ. *IG IV 265, 266, 267, 268* ἢ [Ἀθά]ναι A[- -]; πρβλ. *IG IV 1², 166.6*. Στὴν Κορινθία εἶναι γνωστὴ ἡ λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς Χαλινίτιδος (Παυσ. 2, 4.1.5).⁷ [Παναθή]ναια· Πιττάκης.

Ἡ ἐπιγραφή, ὅπως ἤδη ἔγραψα, εἶναι γνωστὴ μόνον ἀπὸ τὸν Πιττάκη, ὁ ὁποῖος τὴν βρῆκε καὶ τὴν ἀντέγραψε (τὸ 1838) στὸν λιμένα Καλαμάκι (τὸν ἀρχαῖο Σχοινοῦντα) τῆς Κορίνθου. Ὁ Πιττάκης σημειώνει ὅτι ὁ λίθος εἶχε μεταφερθεῖ στὸ Καλαμάκι «ἐκ τοῦ ἐν τῷ Ἴσθμῷ ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος».⁸ Δὲν προκύπτει ἐὰν πρόκειται γιὰ δική του κρίση ἢ γιὰ πληροφορία ποῦ τοῦ ἔδωσε κάποιος ντόπιος.

Μπορεῖ ἡ ἐπιγραφή πράγματι νὰ εἶχε μεταφερθεῖ στὸ Καλαμάκι ἀπὸ τὸ «ἱερὸ τοῦ Ποσειδῶνος», ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάπου ἄλλου, ἴσως γιὰ πώληση. Τὸ Καλαμάκι ἦταν τόπος παράνομου ἐμπορίου ἀρχαίων (βλ. τὸ Παράρτημα). Ἐπομένως ἡ μαρτυρία περὶ τοῦ τόπου προελεύσεως δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀσφαλῆς.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ παραθέτω στὸ Παράρτημα ἔγγραφο τῆς ἐποχῆς γιὰ τὴν ἀρχαιοκαπηλία στὴν περιοχὴ.

7. Γιὰ τὴν λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς καὶ γενικῶς γιὰ τὰ ἱερὰ τῆς Κορίνθου βλ. N. Bookidis, *The Sanctuaries of Corinth, Corinth 20* (2003): *Corinth. The Centenary: 1896-1996*, C. K. Williams II – N. Boukidis (eds.), 247-259.

8. Βλ. ἀνωτ. τὴν σημ. 2.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Τὴν ἐποχὴ τοῦ Πιττάκη, ἀλλὰ καὶ ἀργότερα,⁹ ἡ ἀρχαιοκαπηλία ὀργιάζε, καὶ μάλιστα στὴν Κορινθία,¹⁰ στὸ Καλαμάκι. Στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχεῖο Μνημείων ἐντόπισα σχέδιο ἐγγράφου τοῦ Πιττάκη¹¹ πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τὸν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας, στὸ ὁποῖο ἀναφέρει τὰ ἐξῆς·

«Πληροφοροῦμαι» -γράφει- «ὅτι οἱ χωρικοὶ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους¹² τῆς Κορινθίας¹³ ἀνασκάπτουν¹⁴ κρύφα¹⁵ ἀρχαίους τάφους πρὸς ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτήτων παρὰ τὸ 100 ἄρθρον τοῦ ἀπὸ 10/22 Μαρτ. 1834 περὶ ἀρχαιοτήτων νόμου. Πωλῶσι δὲ τὰς ὁποίας ἀνευρίσκουσιν ἀρχαιότητας ἐρχόμενοι εἰς τὸν¹⁶ λιμένα Σχοινοῦντα [Καλαμάκι] εἰς τοὺς παρευρισκομένους ἐκεῖ ξένους περιηγητὰς παρὰ τὸ [...] τοῦ περὶ ἀρχ. νόμου. Ταῦτὸ τοῦτο κάμει καὶ ὁ εἰς Κόρινθον ξενοδόχος ἀγοράζων ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς¹⁷ ἀρχαιότητας. Μόλις μοὶ ἐπληροφόρησαν ὅτι ὁ ξενοδόχος οὗτος ἔχει τώρα πλέον ἢ¹⁸ διακόσια ἀγγεῖα τὰ ὁποῖα ἐμπορευόμενος πωλεῖ εἰς τοὺς παρερχομένους ἐκεῖσε ξένους.¹⁹ Ταῦτὸ τοῦτο κάμνουν καὶ τινες ξενοδόχοι εἰς Σύραν. Μάλιστα εἰς τὰς παρούσας περιστάσεις καθ' ἃς τὰ τῆς Ἑλλάδος πελάγη γέμουσι²⁰ ξένων πλοίων παρακαλῶ τὴν Γραμματεῖαν νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν τῶν Διοικητῶν τῶν μερῶν τούτων καὶ μάλιστα [...] τὴν προσοχὴν τοῦ Διοικητοῦ τῆς Κορινθίας ὅθεν ἐξ αὐτῆς περισσότερον: τὰ λείψανα τῆς ἀρχαιότητος μεταβιβαζόμενα εἰς ξένους τόπους, ἐὰν οἱ κ. Διοικηταὶ δὲν ἐνεργήσωσιν δραστηρίως τὰ ὁποῖα ὁ νόμος ὁ περὶ ἀρχαιοτήτων τοὺς ἐπιβάλλῃ χρεά, ἐντὸς ὀλίγου ἢ Ἑλλάς θέλει ὑστερηθῆ...».²¹

9. Βλ. λ.χ. †Εἰρήνη Ψαρρά, *Αρχαιοκαπηλία καὶ παράνομη διακίνηση ἀρχαιοτήτων τὸν 19ο αἰώνα*, στὸ βιβλίον *Ἱστορίες ἐπὶ χάριτος*, ἐπιμ. Ἑλένη Κουντούρη, Σταυρούλα Μασουρίδη, Ἀθήνα 2013, 60, 63. Τὴν παραπομπὴ μοὶ ἐπέσημανε ἡ Ἀθηνᾶ Χατζηδημητρίου καὶ τὴν εὐχαριστῶ πολὺ.

10. Βλ. Β.Χ. Πετράκος, *Παλαιᾶς ἑλληνικῆς ἀρχαιολογικῆς ἔρευνες στὴν Κόρινθο καὶ τὴν περιοχὴ τῆς, ὁ Μέντωρ* 90 (2008) 185-195, καὶ εἰδ. 186-187.

11. ΥΠΠΟΑ/ Διεύθυνση Διαχείρισης Ἐθνικοῦ Ἀρχείου Μνημείων / Τμῆμα Διαχείρισης Ἱστορικοῦ Ἀρχείου Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεων. Ἐγγράφα περιόδου Πιττάκη, ἀρ. π. 1912, ἀρ. Δ. 926, ἐν Ἀθή: τῆ 28 Φεβρ. 1844.

12. [διαγεγορ.: εἰς τὰ χωρία τῆς Ἐπαρχίας].

13. [διαγεγορ.: καὶ πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος αὐτῆς οἱ χωρικοί].

14. [διαγεγορ.: εἰς τάφους σκάπτουν μεταξὺ [...]].

15. [διαγεγορ.: τινές].

16. [διαγεγορ.: τὸ Καλαμάκι].

17. [διαγεγορ.: τὰς].

18. [διαγεγορ.: τοῦ].

19. [Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία τὸ 1845 ἀγόρασε 160 ἀρχαῖα ἀγγεῖα τῆς νεκροπόλεως τοῦ Ἴσθμου (Σύνοψις Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. Ἔκδ. δευτέρα, ἐν Ἀθήναις 1846, 236, βλ. Πετράκος, ὁ.π. 186-187). Εἶναι ἀραγε αὐτὰ πού ἀναφέρει ὁ Πιττάκης;].

20. [διαγεγορ.: ἀπὸ ξένα πλοία].

21. [Παραλείπω τὴν τελευταία πρόταση διότι ὑπάρχει ἀσυνταξία, πού ὀφείλεται στὸ ὅτι εἶναι σχέδιο ἐγγράφου].